

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DENİZ ÖZFIRAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/7929)

Karar Tarihi: 1/12/2015

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Engin YILDIRIM
Üyeler : Alparslan ALTAN
Celal Mümtaz AKINCI
Muammer TOPAL
M. Emin KUZ
Raportör : Aydın ŞİMŞEK
Başvurucu : Deniz ÖZFIRAT
Vekili : Av. Ahmet Sinan SÜRÜCÜ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; yakalandıktan sonra yakalama nedenlerinin bildirilmemesi, gerekçesiz kararlarla devam ettirilen tutukluluğun makul süreyi aşması, kısıtlama kararından dolayı delillere erişememe nedeniyle Anayasa'nın 19. ve 36. maddelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/10/2013 tarihinde İzmir 19. Asliye Ceza Mahkemesi aracılığıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca 30/1/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

1. Başvurucunun Tutuklanması Süreci

5. Başvurucu, olay tarihi itibarıyla Dokuz Eylül Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığında şube müdür vekili olarak görev yapmaktadır.

6. Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığının 2013/50 Soruşturma sayılı dosyası ile yürütülen soruşturma kapsamında başvuru 14/5/2013 tarihinde gözaltına alınmıştır.

7. Başvurucu 15/5/2013 tarihinde kollukta müdafii ile birlikte ifade vermiştir. Başvurucuya ifade alma işlemi sırasında suçlandığı olaylar açıklanmış, diğer şüphelilerin ifadeleri okunmuş, suçlamaya ilişkin banka hesap hareketleri ve para transferleri ile suçlamaya dayanak iletişimin tespiti tutanaklarının içerikleri ve konuşma detayları bildirilmiştir. Başvurucunun kolluk görevlilerince alınan ifadesi 104 sayfalık bir ifade tutanağı ile kayıt altına alınmıştır.

8. Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığı 16/5/2013 tarihinde başvurucunun ifadesini aldıktan sonra başvurucuyu,, tutuklanması istemiyle Bolvadin Sulh Ceza Mahkemesine sevk etmiştir.

9. Bolvadin Sulh Ceza Mahkemesinin 16/5/2013 tarihli ve 2013/8 Sorgu sayılı kararı ile başvurucunun “suç işleme amacıyla örgüt kurma ve kamu kurumu zararına dolandırıcılık” suçlarından tutuklanmasına karar verilmiştir. Mahkemenin tutuklama gerekçesi şöyledir:

“Dosya içerisinde mevcut Bolvadin Sulh Ceza Mahkemesinin 15/02/2013 tarih ve 2013/35 sayılı iletişimin dinlenilmesi kararına istinaden alınan tape kayıtları, suça konu hesaplardan para yatırma ve çekme işlemlerine ilişkin banka ATM'lerinden alınan fotoğraflar, şüphelilerin beyanları ve tüm soruşturma evrakı bir arada değerlendirildiğinde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların bulunması, müsnet eylemlerin kapsamı ve meydana gelen kamu zararının miktarı atılı suçların hapis ve para cezası olarak kanundaki yaptırımının alt ve üst hadleriyle delillerin henüz tam olarak toplanmamış olması hususları bir arada değerlendirildiğinde şüphelilerin kaçma, delilleri karartma ve tanıklar üzerinde baskı yapacaklarına dair kuvvetli şüphenin varlığı, eylemi kapsamı ve mahiyeti itibarıyla işinin öneminin verilmesi beklenen ceza ile orantılı olması, ayrıca müsnet suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçunun CMK'nın 100/3-a,9. maddesinde yer alan katalog suçlardan olması, eylemi kapsamı ve mahiyeti ile meydana gelen zararın miktarı nazara alındığında şüphelilerin bırakılmasının toplumda infial oluşturabileceği, CMK'nın 100. ve devamı maddelerindeki tutukluluk için aranan şartların bu olayda oluştuğu oluş ve kanaatine varılmakla...”

10. Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığının 26/6/2013 tarihli ve K.2013/70 sayılı kararında soruşturmaya ilişkin olarak İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının yetkili olduğundan bahisle yetkisizlik kararı verilmiştir.

11. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı 4/9/2013 tarihinde 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 108. maddesi uyarınca başvuru ile birlikte tutuklu bulunan tüm şüphelilerin tutukluluğunun devamına karar verilmesini talep etmiştir. Talebi değerlendiren İzmir 3. Sulh Ceza Mahkemesi 4/9/2013 tarihli ve 2013/539 Değişik İş sayılı kararı ile “*üzerlerine atılı suçların vasıf ve mahiyetleri, mevcut delil durumu, tutuklanma tarihleri ve delillerinin henüz tam olarak toplanmamış olması*” gerekçesiyle başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

12. Başvurucu 19/9/2013 tarihinde karara itiraz etmiş ancak İzmir 14. Asliye Ceza Mahkemesinin 19/9/2013 tarihli ve 2013/260 Değişik İş sayılı kararı ile bu itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

13. Başvurucu ret kararını 10/10/2013 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

2. Kısıtlama Kararı Verilmesi Süreci

14. Başvurucunun tutuklu olduğu soruşturma dosyasına ilişkin olarak Bolvadin Sulh Ceza Mahkemesinin 10/1/2013 tarihli ve 2013/8 Değişik İş sayılı kararı ile 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca “*müdafilerin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebileceğinden müdafilerin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması*”

yetkilerinin soruşturma aşamasında KISITLANMASINA” karar verilmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

“Şüpheliler hakkında yürütülmekte olan hazırlık soruşturmasında eylemin vasfından kaynaklanan zorluk ile beraber kovuşturamada süratle ve de sağlıklı neticeye ulaşılabilmesi için “soruşturmanın genel gizliliği” ilkesi dışında, 5271 sayılı CMK'nun 153 maddesinde ve yine yasanın uygulanmasına ilişkin olan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği' nin 22. maddesinde açıkça düzenlendiği üzere soruşturmanın amacının tehlikeye düşürülmesine engel olunması amacına matuf olmak üzere şüpheliler ve müdafilerinin dosya içeriğini incelemesi ve belgelerden örnek almasının, yakalanan kişi ya da kişilerin veyahutta şüphelilerin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçen kimselerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hariç olmak üzere kısıtlanmasına dair karar verilmesinin gerekli olduğu, Cumhuriyet Savcısının bu husustaki talebinin hukuki ve de fiilsel yerindelik taşıdığı saptanılmakla birlikte verilen kısıtlama kararının yükümlülükleri ve de haklarıyla beraber suçtan zarar görenin vekili açısından da geçerli olduğu hususunda hüküm fıkrası oluşturulmasına ilişkin karar verilmesi gerektiği anlaşılmıştır.”

15. Başvurucu 6/8/2013 tarihinde kısıtlama kararının kaldırılması için İzmir 4. Sulh Ceza Mahkemesine başvurmuş, Mahkemenin 14/8/2013 tarihli ve 2013/528 Değişik İş sayılı kararı ile başvurusunun talebi reddedilmiştir.

16. Başvurucu 28/8/2013 tarihinde ret kararına itiraz etmiş, İzmir 12. Asliye Ceza Mahkemesinin 5/9/2013 tarihli ve 2013/254 Değişik İş sayılı kararında “iletişimin tespitine ilişkin kayıtların kanıt toplama niteliğinde olduğu, bu kayıtlar aracılığıyla yeni kanıtlara ulaşılabileceği, kısıtlama kararının kaldırılmasının soruşturmaya ve kanıtların toplanmasına engel oluşturabileceği, bu tür kayıtların bilirkişi raporu kapsamında kabul edilemeyeceği, ayrıca soruşturma konusu suçun örgütlü suç kapsamında yürütülmesi, suçların niteliği, şüpheli sayısı, suçta kullanılan yöntemlerin açığa çıkarılması ile kanıtların sağlıklı şekilde toplanabilmesi amacıyla kısıtlama kararı verildiği” gerekçesiyle itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

17. Öte yandan başvuru 6/8/2013 tarihinde İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına başvurarak soruşturma dosyasının kısıtlama kararı kapsamında olmadığını ileri sürdüğü bir kısım belge, rapor ve delillerin kendisine verilmesini talep etmiştir. Başsavcılık “yakalama, arama, el koyma ve ifade tutanakları” yönünden talebi kabul ederken diğer belgeler yönünden talebin reddine karar vermiştir.

18. Başvurucu, Başsavcılık tarafından verilen karara karşı 28/8/2013 tarihinde İzmir 20. Sulh Ceza Mahkemesine itirazda bulunmuş ve teknik araçlarla izleme yapıldıysa teknik araçla izleme tutanaklarının, ayrıca soruşturma kapsamında bulunan tüm delillerin ve iletişimin tespitine dair tape kayıtlarının kendisine verilmesini talep etmiştir. Mahkemenin 29/8/2013 tarihli ve 2013/544 Değişik İş sayılı kararında “şüphelinin talep ettiği belgelerin gizlilik (kısıtlama) kararı çerçevesinde verilmesinin mümkün bulunmadığı” gerekçesiyle bu itirazın ve talebin reddine karar verilmiştir.

19. Başvurucu 10/9/2013 tarihinde anılan karara itiraz etmiş ancak İzmir 13. Asliye Ceza Mahkemesinin 13/9/2013 tarihli ve 2013/521 Değişik İş sayılı kararı ile bu itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

3. Bireysel Başvuru Süreci

20. Başvurucu 21/10/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

21. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının 23/10/2013 tarihli ve K.2013/5016 sayılı kararı ile soruşturmaya ilişkin olarak Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığının yetkili olduğundan bahisle yetkisizlik kararı verilmiştir.

22. Karşıyaka 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/10/2013 tarihli ve 2013/2860 Değişik İş sayılı kararı ile Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığının 26/6/2013 tarihli yetkisizlik kararının kaldırılmasına karar verilmiştir.

23. Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığının 8/11/2013 tarihli ve E.2013/610 sayılı iddianamesi ile başvuru hakkında “suç işlemek amacıyla örgüt kurma, zimmet ve resmî belgede sahtecilik” suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesine kamu davası açılmıştır. İddianamede başvuru ile birlikte toplam 132 sanık hakkında cezalandırma talep edilmiştir.

24. Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesi 12/11/2013 tarihinde, iddianameyi kabul etmiş ancak 12/11/2013 tarihli ve E.2013/201, K.2013/210 sayılı kararı ile davaya bakma hususunda İzmir ağır ceza mahkemelerinin yetkili olduğundan bahisle yetkisizlik kararı vermiştir. Mahkeme aynı kararda başvuru tutukluluğunun devamına da karar vermiştir.

25. Dava dosyasının gönderildiği İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesi 13/3/2014 tarihli ve E.2014/103, K.2014/75 sayılı kararı ile davaya bakma hususunda Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesinin yetkili olduğundan bahisle (karşı) yetkisizlik kararı vermiştir. Mahkeme aynı kararda başvuru tahliyesine karar vermiştir.

26. Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesi ile İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesi arasındaki yetki uyuşmazlığının giderilmesine ilişkin olarak Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 16/10/2014 tarihli ve E.2014/8728, K.2014/9797 sayılı ilamı ile İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesinin yetkisizlik kararının kaldırılmasına karar verilmiştir.

27. Yargıtay 5. Ceza Dairesi ilamı sonrasında dava, İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/188 sayısını almış olup inceleme tarihi itibarıyla İlk Derece Mahkemesinde derdesttir.

B. İlgili Hukuk

28. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun “Resmi belgede sahtecilik” kenar başlıklı 204. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

29. 5237 sayılı Kanun'un “Suç işlemek amacıyla örgüt kurma” kenar başlıklı 220. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması halinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.”

30. 5237 sayılı Kanun'un “Zimmet” kenar başlıklı 247. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Görevi nedeniyle zilyedliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu malı kendisinin veya başkasının zimmetine geçiren kamu görevlisi, beş yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

31. 5271 sayılı Kanun’un “Yakalama ve yakalanan kişi hakkında yapılacak işlemler” kenar başlıklı 90. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

“Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye kanunî haklarını derhal bildirir.”

32. 5271 sayılı Kanun’un “Yakalama tutanağı” kenar başlıklı 97. maddesi şöyledir:

“Yakalama işlemi bir tutanağa bağlanır. Bu tutanağa yakalananın, hangi suç nedeniyle, hangi koşullarda, hangi yer ve zamanda yakalandığı, yakalamayı kimlerin yaptığı, hangi kolluk mensubunca tespit edildiği, haklarının tam olarak anlatıldığı açıkça yazılır.”

33. 5271 sayılı Kanun’un “Tutuklama nedenleri” kenar başlıklı 100. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

...”

34. 5271 sayılı Kanun’un “Tutuklama kararı” kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re’sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde

mutlaka gerekçe gösterilir ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fîilî nedenlere yer verilir.

(2) (Değişik: 2/7/2012-6352/97 md.) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

- a) Kuvvetli suç şüphesini,
- b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,
- c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.”

35. 5271 sayılı Kanun'un “Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri” kenar başlıklı 104. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.”

36. 5271 sayılı Kanun'un “Tutukluluğun incelenmesi” kenar başlıklı 108. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak, şüpheli veya müdafii dinlenilmek suretiyle karar verilir.”

37. 5271 sayılı Kanun'un “Tazminat istemi” kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

...

g) Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazılıya veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.”

38. 5271 sayılı Kanun'un “Müdafiiin dosyayı inceleme yetkisi” kenar başlıklı 153. maddesinin (2), (3) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

“(2) Müdafiiin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir. Bu karar ancak aşağıda sayılan suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilebilir:

- a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

5. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220),

...

(3) Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(4) Müdafî, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

39. Mahkemenin 1/12/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuruçunun 21/10/2013 tarihli ve 2013/7929 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruçunun İddiaları

40. Başvuruçucu; kolluk görevlilerince yakalandıktan sonra yakalama nedenlerinin kendisine bildirilmediğini ve kendisine yalnızca suç isminin yazılı olduğu bir tutanağın imzalatıldığını, tutukluluğa ilişkin kararların somut ve hukuki gerekçelerden yoksun olduğunu ve kararlarda adli kontrolün yetersiz kalma nedenlerinin belirtilmediğini, suçun vasıf ve mahiyetine dayanılarak tutukluluğa karar verilmesinin masumiyet karinesine aykırı olduğunu, delillerin toplanması görevinin Cumhuriyet savcısına ait olması nedeniyle delillerin toplanmadığından bahisle tutukluluğun sürdürülemeyeceğini, tutukluluğa yönelik itirazlarının soyut ve matbu gerekçelerle reddedildiğini, kararlarda kişiselleştirme yapılmadığını; delilleri etkilemeye, tanık veya mağdurlar üzerinde baskı oluşturmaya yönelik bir girişiminin ve kaçma şüphesinin bulunmadığını, tutukluluğun makul süreyi aştığını, tutuklu bulunduğu sürede soruşturmanın ilerletilmediğini, hazır bulunmaya yetkili olduğu işlemlere ilişkin tutanakların kendisine verilmesi taleplerinin kabul edilmediğini, kısıtlama kararı nedeniyle tutuklanmasına dayanak yapılan delillere erişemediğini ve bu durumun silahların eşitliği ilkesi ile bağdaşmadığını belirterek Anayasa'nın 19. ve 36. maddelerinin ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 5., 6., 13. ve 14. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştü; tedbiren tahliyesine karar verilmesi ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

41. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuruçucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruçunun şikâyetlerinin özü; yakalandığı sırada yakalama nedenlerinin kendisine bildirilmediğine, tutukluluğun makul süreyi aştığına ve kısıtlama kararı nedeniyle delillere erişemediğine yöneliktir. Bu nedenle başvurunun Anayasa'nın 19. maddesi ile koruma altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Yakalama Nedenlerinin Bildirilmediği İddiası

42. Başvuruçucu, kolluk görevlilerince yakalandığında yakalama nedenlerinin kendisine bildirilmediğini ve yalnızca isnat edilen suçun yazılı olduğu bir tutanağın imzalatıldığını ileri sürmüştür.

43. Anayasa'nın 19. maddesinin dördüncü fıkrası, yakalanan veya tutuklanan kişilere yakalama veya tutuklama sebeplerinin ve haklarındaki iddiaların hemen yazılı olarak

bildirilmesini, yazılı bildirimün mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhâl, toplu suçlarda ise en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilmesini öngörmektedir.

44. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"...Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

45. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörölmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

46. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (*Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt*, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

47. Bu nedenle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurusunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini, öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (*Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt*, § 17).

48. Ancak tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında, telafi kabiliyetini haiz ve tüketildiğinde başvurusunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanınması gerekir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığını kanıtlanmamış olması gerekir (*Ramazan Aras*, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29).

49. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 17/9/2012 tarihli ve E.2012/20227, K.2012/18818 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... 5271 sayılı CMK'nın; "Tazminat istemi" başlıklı 141. maddesi incelendiğinde, bir kısım tazminat nedenleri konusunda karar verilmesi için, davanın esasıyla ilgili bir kararın verilmesi zorunluluğunun bulunmadığı dolayısıyla bu nedenlere dayalı istemlerde, davanın sonuçlanmasına gerek bulunmadığı yasal düzenlemeden açıkça anlaşılmaktadır."

Örneğin, gözaltı süresi yasadaki açıkça belirtilmiş olup, yasadaki bu süre içinde hakim önüne çıkarılıp, çıkarılmadığının saptanmasının davanın esasıyla herhangi bir ilgisi bulunmadığı gibi bu konudaki talep konusunda karar verilmesi için davanın esası hakkında karar verilmesine de gerek bulunmamaktadır. Yine aynı şekilde, kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan, Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan, yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan, yakalanmaları

veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen, ya da hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen, kişilerin tazminat istemleri konusunda, asıl davada hüküm verilmesini veya verilen hükmün kesinleşmesini beklemeye gerek bulunmamaktadır. Zira bu talepler, asıl davanın sonucunu etkileyici veya asıl davanın sonucuna bağlı talepler değildir.

...”

50. Buna göre yakalandığında yakalama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen mümkün bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan kişilerin tazminat istemleri konusunda karar vermek için asıl davada hüküm verilmesini veya verilen hükmün kesinleşmesini beklemeye gerek bulunmamaktadır. Dolayısıyla yakalanan bir kişinin, yakalama nedenlerinin ve hakkındaki suçlamaların kendisine bildirilmemesi hâlinde asıl davanın sonuçlanması beklenmeden 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesi hükümlerine göre tazminat talep etmesi mümkündür.

51. Somut olayda başvuru 14/5/2013 tarihinde saat 11.45’te yakalanmıştır. Başvurucunun yakalanması işlemine ilişkin olarak aynı gün saat 13.10’da düzenlenen “yakalama tutanağı” içeriğinde, başvurucuya “konu” hakkında bilgi verildiği ve 5271 sayılı Kanun’un 147. maddesindeki hakların başvurucuya okunduğu belirtilmiştir. Başvurucu, anılan tutanağı imzalamıştır. Yine başvurucuya kanuni haklarının yazılı olduğu “Şüpheli ve Sanık Hakları Formu” başlıklı bir belge imzalatılmıştır.

52. Bir suç isnadıyla yakalanan başvuru kişinin yakalanması sırasında yakalama nedenleri ve hakkındaki suçlamaların kendisine bildirilmemesinin, başvuru kişinin hürriyetinden yoksun kalması üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Yakalandığında başvurucuya yakalama nedenleri ve hakkındaki suçlamaların bildirilmediği yönünde Anayasa Mahkemesince yapılacak bir tespit ve ihlal kararının tazminat dışında bir sonucu olmayacaktır. Dolayısıyla bireysel başvuru kapsamında verilecek muhtemel bir ihlal kararı, ancak başvuru lehine tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir.

53. Başvurucunun yakalandıktan sonra yakalama nedenlerinin kendisine bildirilmediği iddiası, 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesi kapsamında açılacak davada da incelenebilir. Nitekim Yargıtay içtihadı, bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündedir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvuru kişinin yakalanmasından sonra yakalama nedenlerinin kendisine bildirilmediğinin tespiti hâlinde görevli mahkemece tazminata da hükmedilebilecektir.

54. Somut olayda 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvuru kişinin durumuna uygun telafi kabiliyetini haiz etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun “ikincil niteliği” ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

55. Açıklanan nedenlerle başvuru kişinin yakalandıktan sonra yakalama nedenlerinin kendisine bildirilmediği iddiası ile ilgili olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin *başvuru yollarının tüketilmemiş olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığı İddiası

56. Başvuru kişi; tutukluluğa ilişkin kararların somut ve hukuki gerekçelerden yoksun olduğunu ve kararlarda adli kontrolün yetersiz kalma nedenlerinin belirtilmediğini, tutukluluğa yönelik itirazlarının soyut ve matbu gerekçelerle reddedildiğini, kararlarda kişiselleştirme yapılmadığını; delilleri etkilemeye, tanık veya mağdurlar üzerinde baskı

oluşturmaya yönelik bir girişiminin ve kaçma şüphesinin bulunmadığını, tutukluluğun makul süreyi aştığını, tutuklu bulunduğu süre içerisinde soruşturmanın ilerletilmediğini ileri sürmüştür.

57. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir (*Murat Narman*, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

58. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin; ancak kaçmalarını, delilleri yok etmelerini veya değiştirmelerini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde hâkim kararıyla tutuklanabilecekleri hükme bağlanmıştır (*Mustafa Ali Balbay*, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 72).

59. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

“Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.”

60. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasında bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan kişilerin, yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahip olduğu güvence altına alınmıştır (*Murat Narman*, § 60).

61. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan somut bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (*Murat Narman*, § 61).

62. Bir davada tutukluluğun belli bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Bu amaçla yukarıda belirtilen kamu yararı gereğini etkileyen tüm olayların derece mahkemeleri tarafından incelenmesi ve serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararlarında bu olgu ve olayların ortaya konması gerekir (*Murat Narman*, § 62).

63. Tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delilleri yok etmelerini veya değiştirmelerini önlemek amacıyla başvurulabilir. Başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilir de bu süre geçtikten sonra uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Bu gerekçeler “ilgili” ve “yeterli” görüldüğü takdirde yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği de incelenmelidir. Davanın karmaşıklığı, organize suçlara dair olup olmadığı veya sanık sayısı gibi faktörler, sürecin işleyişinde gösterilen özenin değerlendirilmesinde dikkate alınır. Tüm bu unsurların birlikte değerlendirilmesinden sonra sürenin makul olup olmadığı konusunda bir sonuca ulaşılabilir (*Murat Narman*, § 63).

64. Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirmesinde esas olarak serbest bırakılma taleplerine ilişkin kararların gerekçelerine bakılmalı ve tutuklu bulunan kişiler tarafından yapılan tutukluluğa itiraz

başvurularında sunulan belgeler çerçevesinde kararların yeterince gerekçelendirilmiş olup olmadığı dikkate alınmalıdır. Öte yandan hukuka uygun olarak tutuklanan bir kişinin suç işlediği yönünde kuvvetli bir belirti ve tutuklama nedeninin varlığı devam ettiği sürece ilke olarak belli bir süreye kadar tutukluluk hâlinin makul kabul edilmesi gerekir (*Murat Narman*, §§ 64, 65).

65. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvuru ilki kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih; doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (*Murat Narman*, § 66).

66. Bir kişinin gerekçeden tamamen yoksun bir yargı kararıyla tutuklanması ve tutukluluğun uzatılması kabul edilemez. Bununla beraber tutukluluğu meşru kılan gerekçeler gösterilerek bir zanlı ya da sanığın tutuklanmasının keyfi olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak aşırı derecede kısa gerekçelerle ve hiçbir yasal hüküm gösterilmeden tutuklama kararı vermek ya da tutukluluğu devam ettirmek bu çerçevede değerlendirilmemelidir (*Hanefi Avcı*, B. No: 2013/2814, 18/6/2014, § 70).

67. İtiraz veya temyiz merciinin, itiraz veya temyiz incelemesine konu mahkeme kararına ve bu karardaki gerekçelere katıldığı durumlarda buna ilişkin kararını ayrıntılı olarak gerekçelendirmemesi, kural olarak gerekçeli karar hakkına aykırılık teşkil etmez (*Hanefi Avcı*, § 71).

68. Somut olayda, Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığının 8/11/2013 tarihli iddianamesinde İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı kayıt kabul bölümünde şube müdür vekili olarak görev yapan başvuru ilki dava konusu çıkar amaçlı suç örgütünün lideri olduğu, üniversitenin bir kısım banka hesaplarına örgün öğretim, ikinci öğretim ve tezsiz yüksek lisans öğrenci harçları şeklinde paraların yatırıldığı, yatırılan paraların hesaplarda yaklaşık on beş gün bekletildikten sonra Üniversite yönetiminden gelen talimat doğrultusunda Üniversitenin bir başka bankadaki kurumsal hesabına aktarıldığı, bu aktarım işleminden önce ve on beşer günlük periyotlar arasında liderliğini başvuru ilki yaptığı suç örgütünün faaliyetleri kapsamında başvuru ilki bankaya hitaben harç iadesi konulu yazıları ve eklerini hazırladığı, yüksek rakamlı harç iadelerinin aslında gerçek harç iadesi işlemi olmadığı, suç örgütünün faaliyeti kapsamında bir zamanlar Üniversitede öğrenim görmüş öğrenci isim ve numaralarının farazi şekilde kullanılması suretiyle sanki harç iade hakları bulunuyormuşçasına belirtilen rakamların usulen hak sahibi öğrenci ismine yatırılmak yerine temin edilen üçüncü kişilere ait banka kartları ve hesaplarına aktarıldığı, aktarılan paraların şüphelilerce paylaşıldığı, bu şekilde zimmete geçirilen paranın 7 milyon TL'yi geçtiği iddialarıyla başvuru ilki cezalandırılmasının talep edildiği görülmektedir.

69. Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin kararlarındaki kanunun yorumuna ya da maddi veya hukuki hatalara dair hususlar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz. Tutukluluk konusundaki kanun hükümlerinin yorumu ve somut olaylara uygulanması da derece mahkemelerinin takdir yetkisi kapsamındadır. Ancak kanun veya Anayasa'ya bariz şekilde aykırı yorumlar ile delillerin takdirinde açık keyfîlik hâlinde hak ve özgürlük ihlaline sebebiyet veren bu tür kararların bireysel başvuruda incelenmesi gerekir (*Abdullah Ünal*, B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 39).

70. Somut olayda, soruşturma aşamasında İzmir 7. Sulh Ceza Mahkemesinin 12/7/2013 tarihli ve 2013/486 Değişik İş sayılı kararı ile "üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti mevcut delil durumu tutuklama tarihi evrak kapsamına göre delillerin henüz toplanmamış olması dikkate alınarak" başvuru ilki tutukluluğunun devamına karar verilmiştir.

71. Yargılama aşamasında Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesinin 12/11/2013 tarihli yetkisizlik kararında “*üzerlerine atılı suçların vasıf ve mahiyeti, kuvvetli suç şüphesinin varlığı, mevcut delil durumu, bir takım delillerin toplanmamış olması nedeniyle delillerin karartılması ihtimalinin bulunması ve kaçma şüphelerinin bulunması*” gerekçesiyle başvurunun tutukluluğu devam ettirilmiştir.

72. Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler; ancak kaçmalarını, delilleri yok etmelerini veya değiştirmelerini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde tutulabilir. Bu şartların tutukluluk süresince devam ediyor olması, tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu ve meşruiyeti bakımından olmazsa olmaz bir koşul olmakla birlikte bu durumun devam edip etmediğinin ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulması ve yürütülen işlemlerde gerekli özenin gösterilmesi gerekir (*Burhan İsmailoğlu*, B. No: 2012/349, 25/6/2014, § 37)

73. Somut olayda başvuru 14/5/2013 tarihinde gözaltına alınmış, Bolvadin Sulh Ceza Mahkemesinin 16/5/2013 tarihli kararı ile tutuklanmış, İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/3/2014 tarihli kararı ile tahliye edilmiştir. Buna göre başvurunun özgürlüğünden yoksun kaldığı süre, yaklaşık 10 aydır.

74. Dava dosyasının incelenmesinde iletişimin tespiti tutanakları, suça konu hesaplardan para yatırma ve çekme işlemlerine ilişkin banka ATM’lerinden alınan fotoğraflar ve şüpheli beyanları gibi delillere dayanılarak kuvvetli suç şüphesi altında olduğu kabul edilen ve suçun niteliği; kaçma, delilleri karartma ve tanıklar üzerinde baskı yapma ihtimali nedeniyle tutuklanmasına karar verilen başvurunun (bkz. § 9) tutukluluğunun devamına ilişkin derece mahkemelerinin gerekçelerinde genel olarak suçun niteliğine, kuvvetli suç şüphesinin varlığına, delillerin karartılması ihtimalinin ve kaçma şüphesinin bulunmasına değinildiği görülmektedir. Mahkemelerce kuvvetli suç şüphesi altında bulunduğu kabul edilen başvuru hakkında verilen tutukluğun devamına ilişkin kararların gerekçeleri, tutukluluğun devamının hukuka uygunluğunu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içeriktedir. Öte yandan başvurunun tutuklu olduğu soruşturma, örgütlü olarak işlendiği iddia edilen suçlara ilişkin olup soruşturma sonucunda Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenen 8/11/2013 tarihli iddianame ile toplam 132 sanık hakkında cezalandırma talebinde bulunulmuştur. Dolayısıyla dava, organize suçlara ilişkin olup karmaşık bir niteliğe sahiptir.

75. Başvurunun tutuklu olduğu süre içinde Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığınca 26/6/2013 tarihinde yetkisizlik, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ise 23/10/2013 tarihinde karşı yetkisizlik kararı verilmiştir. Yetki uyuşmazlığının Karşıyaka 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/10/2013 tarihli kararı ile giderilmesi üzerine yetkili kılınan Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 8/11/2013 tarihli iddianame ile kamu davası açılmıştır. Açılan davada Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesi 12/11/2013 tarihinde yetkisizlik kararı vermiştir. Dava dosyasının gönderildiği İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesi ise 13/3/2014 tarihinde verdiği karşı yetkisizlik kararı ile birlikte başvurunun tahliyesine de karar vermiştir. Soruşturma sürecinde Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığı ile İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı arasında yetki uyuşmazlığı yaşanmasına rağmen başvuru hürriyetinden yoksun kaldıktan yaklaşık 6 ay sonra iddianame düzenlenerek kamu davası açılmıştır. Yargılama sürecinde ise bu kez Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesi ile İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesi arasında yetki uyuşmazlığı yaşanmış, İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesi yetki uyuşmazlığının giderilmesini beklemeden başvuru tahliye etmiştir.

76. Soruşturma sürecinde Cumhuriyet başsavcılıkları veya yargılama sürecinde mahkemeler arasında görev ya da yetki hususunda uyuşmazlık yaşanması, tek başına soruşturma veya yargılama süreçlerinin özensizce yürütüldüğünün kabulünü

gerektirmemektedir. Bu itibarla başvuru tutuklu olduğu dönemde soruşturma ve yargılama mercilerinin işlemlerinde bir özensizlik gösterildiği tespit edilmemiştir. Somut olaydaki tutukluluk hâlinin devamına ilişkin derece mahkemelerince açıklanan gerekçeler, davanın karmaşık niteliği ve sanık sayısı dikkate alındığında yaklaşık 10 aylık tutukluluk süresi yönünden ilgili ve yeterlidir. İlgili ve yeterli gerekçelere dayanılarak başvuru özgürlüğünden mahrum bırakıldığı dikkate alındığında, tutukluluk süresinin makul olduğu görülmektedir.

77. Açıklanan nedenlerle başvuru tutukluluğunun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığı İddiası

78. Başvuru, kısıtlama kararı nedeniyle tutuklanmasına dayanak teşkil eden delillere erişemediğini ileri sürmüştür.

79. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

“Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.”

80. Anayasa'nın anılan hükmü uyarınca hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir. Fıkra öngörülen bu prosedürde adil yargılanma hakkının bütün güvencelerini sağlamak mümkün değil ise de iddia edilen tutmanın koşullarına uygun somut güvencelerin yargısal nitelikli bir kararla sağlanması gerekir (*Mehmet Haberal*, B. No: 2012/849, 4/12/2013, §§ 122, 123).

81. Tutukluluk hâlinin devamının veya serbest bırakılma taleplerinin incelenmesinde “silahların eşitliği” ve “çelişmeli yargı” ilkelerine riayet edilmesi gerekir (*Hikmet Yaygın*, B. No: 2013/1279, 30/12/2014, § 30).

82. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelmektedir. Taraflardan birine tanınıp diğerine tanınmayan avantajın, fiilen olumsuz bir sonuç doğurduğuna dair delil bulunmasa da silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş sayılır (*Bülent Karataş*, B. No: 2013/6428, 26/6/2014, § 70).

83. Çelişmeli yargılama ilkesi ise taraflara dava malzemesi hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını ve bu nedenle tarafların yargılamanın bütününe aktif olarak katılmasını gerektirmektedir. Çelişmeli yargılama ilkesi, silahların eşitliği ilkesi ile yakından ilişkili olup bu iki ilke birbirini tamamlar niteliktedir. Zira çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmesi durumunda, davasını savunabilmesi açısından taraflar arasındaki denge bozulacaktır (*Bülent Karataş*, § 71).

84. Somut olayda, başvuru tutuklu olduğu soruşturma dosyasına ilişkin olarak Bolvadin Sulh Ceza Mahkemesinin 10/1/2013 tarihli kararı ile 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca müdafilerin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması yetkilerinin kısıtlanmasına karar verilmiştir. Başvuru tutuklu, kısıtlama kararının kaldırılması talebi İzmir 4. Sulh Ceza Mahkemesinin 14/8/2013 tarihli kararı ile reddedilmiş ve bu karara yönelik itiraz da İzmir 12. Asliye Ceza Mahkemesinin

5/9/2013 tarihli kararında ret ile sonuçlanmıştır (bkz. §§ 14-16). Soruşturma dosyasında verilen kısıtlama kararı, 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesince iddianamenin kabul edildiği 12/11/2013 tarihi itibarıyla kanun gereği kendiliğinden sona ermiş bulunmaktadır.

85. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), müdafinin dosya içeriğini incelemekten mahrum bırakılmasını silahların eşitliği ilkesinin ihlali olarak değerlendirmektedir (*Ceviz/Türkiye*, B. No: 8140/08, 17/7/2012, § 41). Ancak AİHM'e göre millî güvenlik, suçların araştırılmasına ilişkin polisiye yöntemlerin gizli kalma gerekliliği ya da üçüncü bir kişinin temel haklarının ve kamu düzeninin korunması için gerektiği ölçüde çelişmeli dava hakkı kısıtlanabilir. Bununla birlikte savunmanın haklarının kısıtlanmasıyla sebep olunan zorlukların yargılama sırasında yeteri kadar giderilmesi gerekir (*A. ve diğerleri/Birleşik Krallık*, B. No: 3455/05, 19/2/2009, § 205).

86. AİHM'e göre yakalanan bir kimseye, yakalanmasının temel maddi ve hukuki sebepleri teknik olmayan ve anlayabileceği basit bir dilde açıklanmalı ve böylece kişi, eğer uygun görürse yakalanmasının Sözleşme'nin 5. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında kanuna uygunluğuna itiraz etme üzere mahkemeye başvurma imkânına sahip olabilmelidir. Sözleşme'nin 5. maddesinin (2) numaralı fıkrası, verilen bilgilerin yakalanan kişiye isnat edilen suçların tam bir listesini içermesini gerektirmemektedir (*Bordovskiy/Rusya*, B. No: 49491/99, 8/2/2005, § 56; *Nowak/Ukrayna*, B. No: 60846/10, 31/3/2011, § 63).

87. AİHM, ifadesi alınırken başvurucuya erişimi kısıtlanan belgelerin içeriğine ilişkin sorular sorulmuş ve başvurucunun tutukluluk kararına yönelik itirazında bu belgelerin içeriğine atıfta bulunmuş olması durumunda başvurucunun, tutukluluğa temel teşkil eden belgelere erişiminin olduğuna, içerikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olduğuna ve bu nedenle de tutukluluk hâlinin gerekçelerine yeterli biçimde itiraz etme imkânını elde ettiğine karar vermektedir (*Ceviz/Türkiye*, § 43; *Hebat Aslan ve Firas Aslan/Türkiye*, B. No: 15048/09, 28/10/2014, § 62). Böyle bir durumda kişi, tutukluluğa temel teşkil eden belgelerin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahiptir (*Hidayet Karaca*, B. No: 2015/144, 14/7/2015, § 107).

88. Somut olayda, başvurucunun kolluk görevlilerince alınan 15/5/2013 tarihli ifadesine ilişkin 104 sayfalık şüpheli ifade verme tutanağının içeriği incelendiğinde başvurucunun ifadesinin müdafii ile birlikte alındığı, başvurucuya suçlandığı olayların detaylı bir şekilde açıklandığı, diğer şüphelilerin ifadelerindeki başvurucuya ilgili kısımların okunduğu, suçlamaya ilişkin banka hesap hareketleri ve para transferleriyle ilgili bilgi verilerek sorular sorulduğu, suçlamaya dayanak iletişimin tespit tutanaklarının içeriklerinin ve konuşma detaylarının başvurucuya bildirildiği görülmektedir. Bolvadin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 16/5/2013 tarihinde başvurucunun ifadesinin müdafinin refakatinde alınması sırasında da başvurucuya, suçlamaya dayanak olan ve bankaca gönderilen "harç ödeme emri" ve ekindeki belgelerin okunup bu belgelere ilişkin savunmasının sorulduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Bolvadin Sulh Ceza Mahkemesinin 17/5/2013 tarihli ve 2013/106 Değişik İş sayılı el koyma kararında başvurucunun suçlandığı olaylara ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun ve müdafinin tutukluluğa temel teşkil eden bilgilere erişimlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

89. Başvurucu, kısıtlama kararı verilen dosyada erişimleri kısıtlanamayan hazır bulunmaya yetkili olduğu işlemlere ilişkin tutanakların kendisine verilmesi taleplerinin kabul edilmediğini ileri sürmüştür. 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca kısıtlama kararı "yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında" uygulanmayacaktır. Başvurucunun bu yönde İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına yapmış olduğu talep incelendiğinde soruşturma dosyasındaki yakalama, arama

ve el koyma işlemlerine ilişkin tutanaklar, varsa bilirkişi raporları, iletişimin tespiti tutanakları, varsa teknik araçlarla izleme işlemine ilişkin tutanaklar, banka havalelerini gösterir dekontlar, kamera kayıtları ile birlikte (müşteki ve tanık beyanlarına ilişkin tutanaklar haricinde) tüm delillerin tarafına verilmesini istediği görülmektedir. Başsavcılık, başvurunun talebini “yakalama, arama, el koyma ve ifade tutanakları” yönünden kabul ederken diğer belgeler yönünden reddetmiştir. Başvurucunun, bu karara karşı İzmir 20. Sulh Ceza Mahkemesine yaptığı itirazında dile getirdiği teknik araçlarla izleme yapıldıysa kendisine ilişkin teknik araçlarla izleme tutanaklarının, soruşturma kapsamında bulunan tüm delillerin ve kendisine ait iletişimin tespitine dair tape kayıtlarının verilmesi talebi Mahkemece kabul edilmemiştir (bkz. §§ 17, 18). Dolayısıyla başvurucuya ifadesini içeren tutanakların ve hazır bulunmaya yetkili olduğu yakalama, arama ve el koyma işlemlerine dair tutanakların verilmemesi söz konusu değildir. Başvurucunun şikâyetine konu ettiği iletişimin tespitine ve varsa teknik araçlarla izleme işlemlerine ilişkin tutanaklar ile diğer delillere erişme talebi ise bu delillerin 5271 sayılı Kanun’un 153. maddesinin (3) numaralı fıkrası kapsamında bulunmaması nedeniyle kabul edilmemiştir.

90. Anayasa’da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin kararlarındaki kanunun yorumuna ya da maddi veya hukuki hatalara dair hususlar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz (bkz. § 68). Soruşturma aşamasında verilen kısıtlama kararlarının uygulanmasına ilişkin olarak hukuk kurallarının yorumu ve somut olaylara uygulanması soruşturma makamları ile derece mahkemelerinin takdir yetkisi kapsamındadır. Somut olayda, derece mahkemelerinin 5271 sayılı Kanun’un 153. maddesinin (3) numaralı fıkrasını yorumlayıp uygulamalarında ve soruşturma dosyasındaki hangi belge veya delillerin anılan kuralın kapsamında bulunduğuna yönelik değerlendirmelerinde bariz bir takdir hatası ya da açık keyfîlik bulunmadığı tespit edilmiştir. Diğer yandan iletişimin tespitine dair görüşme içeriklerinden başvurunun suçlanmasına dayanak kabul edilen bir kısım görüşme içerikleri, kolluk görevlilerince alınan ifade işlemi sırasında başvurucuya açıklanmıştır (bkz. § 7).

91. Bu itibarla suç işlendiği şüphesine bağlı olarak özgürlükten yoksun bırakılmanın soruşturma aşamasını kapsayan yaklaşık ilk 6 aylık aşamasında yapılan yargısal denetimin kapsamı ile suçlamalara dayanak olan temel unsurların ve delillerin başvurucuya ve müdafine bildirilmiş olması dikkate alındığında başvurunun salt kısıtlılık kararına ve kısıtlılık kapsamındaki bir kısım delillere erişememesi nedeniyle soruşturma dosyasına erişim imkânından yoksun bırakıldığı ve bu itibarla silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğinin kabulü mümkün görülmemiştir.

92. Açıklanan nedenlerle başvurunun hazır bulunmaya yetkili olduğu işlemlere ilişkin bir kısım tutanakların kendisine verilmediği ve kısıtlama kararı nedeniyle tutuklanmasına dayanak yapılan delillere erişemediği iddialarına ilişkin olarak bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yakalama nedenlerinin bildirilmediğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemiş olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

Başvuru Numarası : 2013/7929
Karar Tarihi : 1/12/2015

3. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvuru üzerinde bırakılmasına

1/12/2015 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Engin YILDIRIM

Üye
Alparslan ALTAN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ